

Vznik a vývoj Archivu Národní knihovny

Ludmila Kubátová

Založení Univerzitní knihovny v Praze

Po vyčerpávajících válkách, které musela Marie Terezie vést, aby udržela monarchii, byla země nejen zpustošena vojenskými vpády, ale hospodářsky zcela vyčerpaná. Císařovna si uvědomovala, že zlepšení ekonomiky bude záviset na schopnosti lidí pochopit a zvládnout nové trendy v hospodářství. Vyřešit úspěšně tento nelehký úkol předpokládalo zvýšit vzdělanost obyvatel a zapojit monarchii do evropského modernějšího pokrokového myšlení oproti konzervativní protireformační ideologii reprezentované jezuity. Jako první krok k dosažení tohoto cíle zavedla v roce 1774 povinnou školní docházku dětí od šesti let a nařídila vytvořit nový státní školský systém, narušený v roce 1773 zrušením jezuitského řádu, který zajišťoval část školní výuky. Dalším pomocníkem pro růst vzdělanosti mělo být budování veřejných knihoven u univerzit. Proto uvítala návrh Františka Josefa hraběte Kinského vytvořit v Praze univerzitní knihovnu. Na základě dekretu Marie Terezie z 25. ledna 1777 byla zřízena Univerzitní knihovna v Praze sloučením čtyř dosud samostatných knihovnických celků, a to bývalé jezuitské knihovny nalézající se v Klementinu, novokarolinské univerzitní knihovny uložené v Karolinu, knihoven zrušených jezuitských kolejí a rezidencí, z nichž část byla již převezena do Klementina a knihoven hrabat Kinských. Všechny tyto knihovní celky prošly vlastním vývojem jak v oblasti vzniku knižního fondu, tak i způsobem jeho zpracování a různil se i účel, jemuž sloužily.

Početně největší jezuitská Klementinská knihovna,¹⁾ vytvářená po příchodu jezuitů do Prahy v roce 1556 především z darů,²⁾ čítala v době sloučení přes 16 000

¹⁾ Hned po svém příchodu do Prahy 19. dubna 1556 začali jezuité budovat svou knihovnu, neboť si přinesli jen pět knih. Ještě téhož roku přenesl zakladatel klementinské koleje hornoněmecký provinciál Petr Canisius se svolením papeže a krále Ferdinanda I. část knihovny z opuštěného celestinského kláštera v Ojvíně nedaleko Žitavy do Prahy. Obsahovala především latinské rukopisy ze 14. a 15. století a vzácné tisky. K tomuto základu se v průběhu let připojovaly další knihy získané z různých darů. Kromě toho nakupovala jezuitská knihovna knihy z peněz, jež dostala darem a z úroků z kapitálu, který odkázali knihovně členové řádu nebo laičtí dárci.

²⁾ Kromě darů a nákupu nových knih dostávala Klementinská knihovna podle nařízení reprezentace a komory z listopadu 1756 též přednášky z teologie přednesené ve všech kláštřích (klášterních školách) v obvodu Starého a Nového Města pražského a Malé Strany jako povinný výtisk.

svazků.³⁾ Byla budovaná jako řádová knihovna, jejímž účelem bylo sloužit především potřebám jezuitského řádu, to znamenalo, že její obsahová tematika byla zaměřena výrazně na náboženskou problematiku, především katolickou. Teprve připojením Staré karolinské knihovny v roce 1622⁴⁾ se rozšířila její obsahová paleta i o knihy se světskou a „kacířskou“ literaturou, psanou nejenom latinsky, ale především česky. Knižní fond Klementinské knihovny nebyl proto volně přístupný ani pro všechny členy řádu. Výpůjčky musel schvalovat a povolovat prefekt pověřený správou a dohledem nad knihovnou.

Odborné zpracování Klementinské knihovny začalo až po nastěhování do vlastních knihovnických místností a zkatalogizování menší části knižního fondu. V polovině 18. stol. se pokusil knihovník Miklis stmelit jej do jednoho organického celku. Ten pak roztrídil podle potřeb jezuitského řádu do 23 skupin a na základě jezuitské cenzury na zakázané a povolené knihy, na rukopisy a tištěné knihy a ty pak dále podle řeči, v níž byly napsány nebo vydány. Zbytek knih byl rozdělen tematicky podle jednotlivých fakult univerzity. V této době byly knihy uloženy do označených knihovnických skříní, hřbety natřeny bílou barvou a označeny signaturou. Zároveň se začaly pořizovat k některým skupinám i podrobné katalogy.⁵⁾

Po zrušení jezuitského řádu papežem Klimentem XIV. 21. července 1773 měly být knihovny zrušených jezuitských klášterů odeslány do Dvorské knihovny ve Vídni, avšak odevzdání se protahovalo a proto Studijní dvorská komise 3. května 1776 nařídila odevzdat zbývající knihovny z klášterů v Čechách do Klementinské knihovny.

Nová karolinská knihovna se začala budovat po vyčlenění lékařské a právnické fakulty z působnosti jezuitského řádu v roce 1638 jako knihovna sloužící nejen profesorům a studentům zmíněných fakult, ale také všem fakultám univerzity. Knihovna se rozrůstala různými odkazy a dary,⁶⁾ později i nákupem. V listo-

³⁾ V 18. stol. čítala Klementinská knihovna 15 258 svazků, kromě toho měla neznámý počet svazků zakázaných knih. Podle dochovaného katalogu z r. 1753 uchovávala 16 452 knihy.

⁴⁾ Základ Karolinské knihovny položil Karel IV., když po založení pražské univerzity 7. dubna 1348 věnoval v roce 1366 několik rukopisů nově založené Karlově univerzitní koleji a v roce 1370 pro ni zakoupil dalších 114 knih. Kolej tak v té době vlastnila 149 svazků. Také u ostatních univerzitních kolejí (Všech svatých, Václavovy, Královny Hedviky a Nazaretské) se budovaly knihovny. Ke konci 15. století měly pražské kolejní knihovny podle odhadu Z. Tobolky na 4 500 kodexů. Když byla Karlova univerzita po bitvě na Bílé hoře odevzdána 10. listopadu 1622 jezuitům, staly se kolejní knihovny součástí jezuitské knihovny v Klementinu. Tvořily samostatný celek, později souhrnně označovaný Stará karolinská knihovna.

⁵⁾ Podrobněji viz Tobolka, Zdeněk: *Národní a univerzitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj. I. Počátky až do r. 1777*. Praha 1959, s. 31–107; též Hanslik, Josef A: *Geschichte und Beschreibung der Prager Universitätsbibliothek*. Praha 1851, s. 45 a n.

⁶⁾ Například v r. 1749 získala knihovna z rozhodnutí Marie Terezie 4 000 duplikátů z vídeňské Dvorské knihovny.

padu roku 1746 vlastnila 6 838 svazků. Početně největší celek tvořily knihy s historickou tematikou, méně svazků bylo s politickým, právnickým, lékařským a chemickým obsahem a jen několika stovkami knih bylo zastoupeno krásné písemnictví.⁷⁾ V roce 1752 vyslovila Marie Terezie přání vybudovat v Praze univerzitní knihovnu, jež by sloužila lékařským ústavům, které měly být v Praze zřízeny z podnětu Bernarda Svietena, osobního lékaře císařovny. V šedesátých letech 18. století získala Nová karolinská knihovna samostatné místnosti pro uložení knih vybudované ve dvoře Karolina. Po přestěhování knih bylo zahájeno jejich zpracovávání. Při ukládání knih byly vyříděny duplikáty a povolen jejich prodej v aukci. Tato první známá veřejná aukce se konala 6. dubna 1768 v Praze.⁸⁾ V roce 1773 vzrostl počet knih Nové karolinské knihovny o duplikáty odevzdané z Dvorské knihovny ve Vídni.

Knihy byly volně přístupné pro profesory a studenty všech fakult univerzity a pro jejich užívání se nevyžadovalo žádné svolení. Již od roku 1706⁹⁾ měla být knihovna dokonce zpřístupněna „ad usum publicum,“¹⁰⁾ což se skutečně stalo, ale až později. Výrazným krokem ke zveřejnění a osamostatnění novokarolinské knihovny bylo její vynětí z pravomoci hospodářské správy univerzity a její podřízení Studijní dvorské komisi ve Vídni. Od 23. června 1764¹¹⁾ podléhala přímo Studijní komisi u českého gubernia.

Dne 16. dubna 1768 povolila Marie Terezie pravidelný příspěvek potřebný na nákup knih ze státních prostředků. Nová karolinská knihovna tak přestala být závislá na finančních zdrojích univerzity a stala se vlastně první státem financovanou knihovnou v Čechách. Příznivé klima pro budování knihoven přispělo k realizaci návrhu podaného 1. dubna 1768, aby u pražské univerzitní knihovny byla vybudována veřejná knihovna. Marie Terezie již 23. dubna povolila příspěvek na její zřízení. O rok později, 22. října 1769, byla otevřena pro veřejnost, a to v pondělí, ve středu, v pátek a v sobotu od 10 do 12 hod. a od 16 do 17 hod. v létě a od 15 do 16 hod. v zimě.¹²⁾ Čtenáři měli k dispozici katalogy, v nichž si vyhledali potřebnou knihu a potom si ji sami vzali ze skříně a police.

⁷⁾ Podle Tobolky bylo knih krásného písemnictví 305 svazků. Tobolka, *c. d.*, s. 114.

⁸⁾ Aukce byla předem ohlášená v novinách a byl pořízen též aukční katalog, který byl k nahlédnutí u vedoucího knihovny.

⁹⁾ Podstatnou část Nové karolinské knihovny tvořila Šternberská knihovna, jejíž polovinu odkázal univerzitě Josef Šternberk v r. 1706 a druhou polovinu Václav Vojtěch Šternberk před svou smrtí v lednu 1708. Do Nové karolinské knihovny se však Šternberská knihovna dostala až v roce 1726.

¹⁰⁾ Výpis z desk zemských z 19. listopadu 1706 obsahující darovací listinu ze 16. prosince 1701 je uložen v Archivu národní knihovny ve fondu Novokarolinská knihovna Praha 1656–[1777], Spisy, inv. č. 4.

¹¹⁾ Knihovníkovi Augustinovi Grösselovi bylo uloženo složit služební přísahu Studijní komisi u českého gubernia a ve služebních věcech se měl nadále obracet na hraběte Věžníka, předsedu guberniální Studijní komise a pozdějšího ředitele univerzitní knihovny. Viz Tobolka, *c. d.*, s. 116.

¹²⁾ Viz Hanslik, *c. d.*, s. 63.

Další významný celek nové univerzitní knihovny tvořily knihovny Kinských. Jako první byla připojena majorátní rodová knihovna – Bibliotheca maior.¹³⁾ Věnovali ji nově založené univerzitní knihovně tři členové rodu Kinských – František Josef (1739–1805), František Ferdinand (1738–1806) a Filip Josef (1741–1827). K ní byla připojena 20. září 1777 osobní knihovna Františka Josefa Kinského – Bibliotheca minor.¹⁴⁾ V roce 1781 daroval František Josef Kinský univerzitní knihovně i svoji vojenskou knihovnu – Bibliotheca militaris.¹⁵⁾ Při odevzdání do univerzitní knihovny byly všechny tři knihovny uspořádané a měly vypracované katalogy. Původně sloužily pro vzdělávání a zábavu příslušníkům rodu, v univerzitní knihovně byly zpřístupněny veřejnosti.

Tento různorodý komplex byl nařízením Josefa II. a Marie Terezie ze 30. října 1777 otevřen 3. listopadu téhož roku pro čtenářskou veřejnost jako c. k. Univerzitní knihovna v Praze.¹⁶⁾

Písemnosti knihovny a jmenování archiváře

Rozsáhlá a obsáhlá činnost knihovny i různá nařízení, pokyny, směrnice a žádosti nadřízených úřadů se od počátku zaznamenávaly a uchovávaly. Písemnosti nově vzniklé univerzitní knihovny byly nejprve vedeny a ukládány u ředitele,¹⁷⁾ později u prvního kustoda a ještě později u vedoucího knihovny – bibliotékaře. Když v roce 1780 nastoupil do knihovny nový kustod Karel Rafael Ungar, (1743–1807) uvědomil si význam a potřebu dvorských dekretů a guberniálních nařízení pro práci knihovny. Jejich závažnost spolu s častým vyhledáváním pro služební potřebu a skutečnost, že je dostávali ředitelé knihovny, kteří nesídlili

¹³⁾ Koncem února 1777 se dotazuje Kinský Marie Terezie, zda může dát zapsat do desk zemských dar majorátní knihovny Kinských. ANK, fond Kinský František Josef – ředitel VUK (1739) 1766–1793 (1828), Knihovna, inv. č. 54. Dodatek k převzetí majorátní knihovny je z 20. září 1777. Tamtéž, inv. č. 60.

¹⁴⁾ Čítala 881 svazků. Osobní knihovna F. J. Kinského zahrnuje především tehdejší moderní literaturu. Ze starší literatury jsou zde uchovány jen ojedinělé zajímavé tisky nebo knihy z oborů, o něž se zajímal. I po odevzdání do knihovny ji Kinský doplňoval.

¹⁵⁾ Obsahovala 376 svazků. Vojenskou knihovnu budoval F. J. Kinský během své vojenské kariéry jako vysoký člen rakouské armády a pozdější ředitel vojenské akademie ve Vídeňském Novém Městě. Obsahuje díla o vojsku, jeho organizaci, výzbroji, výstroji, výcviku, o válečném umění, vojenských povinnostech a vojenské architektuře. Nalézají se zde však i knihy z oblasti matematiky, techniky, paměti vojevůdců, mapy a plány bitev.

¹⁶⁾ Tento název byl platný až do roku 1887, kdy byl změněn na c. k. Veřejná a univerzitní knihovna.

¹⁷⁾ Písemnosti prvního ředitele knihovny si Kinský po svém odchodu do Vídně odnesl s sebou a teprve později, pravděpodobně po jeho smrti, byly odevzdané zčásti svázané a zčásti volně složené zpět do knihovny. Viz dochované obaly. ANK, Kinský, Obaly, inv. č. 77–79.

v Klementinu, jej vedly k tomu, že rozhodl o jejich přepisování do zvláštních knih. Dvorské dekrety, intimáty a nařízení gubernia a nařízení Studijní dvorské komise byly řazeny chronologicky podle data vyhotovení, označovány pořadovými čísly a podle nich se přepisovaly do knih. Při pozdějším pořádání a zpracovávání všech písemností knihovny začátkem 19. stol. byl připsán na horní pravou půlku rubové strany podélně přeloženého spisu i stručný obsah písemnosti. Když se začátkem 19. století pořádala registratura knihovny, byla provedena i revize dekretů.¹⁸⁾ V roce 1815 dokončil tehdejší skriptor a archivář Karel Fischer (1757–1844) přepisy dvorských dekretů a guberniálních nařízení a intimátů, které zapisoval do tří svazků kopiářů. K prvnímu svazku pořídil rejstřík a částečný lístkový index. Později se ukázalo, že řada dekretů a intimátů nebyla v době soupisu na místě a nebyla tak zapsána do kopiářů. Nezařazené a nepřepsané dekrety, intimáty a nařízení byly proto seřazeny chronologicky a přepsány do nově zavedené knihy doplňků označené jako „Supplementa.“ Tyto nezařazené originály dekretů, nařízení a intimátů byly uspořádány v samostatnou řadu a byly též označeny jako „Supplementa – Doplňky,“ opatřeny samostatným číslováním a čísla byla napsaná na pravou horní polovinu rubové strany písemností spolu se stručným registrem. Ostatní písemnosti z činnosti knihovny se ponechávaly zřejmě v chronologickém pořádku, či spíše nepořádku.

Kromě kopiáře dekretů navrhl Ungar zavést i knihu koupěných nebo za duplikáty vyměněných knih, tzv. akcesní protokol, do něhož se prováděly záznamy o koupích, výměnách, povinných výtiscích, konfiskovaných knihách a darech. Dále měl být veden protokol o vypůjčených knihách, kniha významných hostů, kteří navštívili knihovnu, kniha, do níž se zapisovaly knihy, které se měly opatřit pro knihovnu a zvláštní kniha o darovaných knihách. Avšak všechny druhy knih nebyly zavedeny ihned. Teprve v následujících letech se jeho návrh plně realizoval.

Když dekretem z 30. října 1781 zrušil Josef II. některé kláštery, bylo 20. května 1782 nařízeno odevzdat do Univerzitní knihovny v Praze spolu s knihovnamí i archivy zrušených klášterů.¹⁹⁾ Knihovně bylo nařízeno zajistit převzetí archivního materiálu jednotlivých klášterů. Postupně se měly v knihovně k písemnostem jednotlivých klášterních archivů vypracovávat soupisy a katalogy, které se měly zasílat guberniu. Sepisováním seznamů byl pověřen kustod knihovny Ungar, ale protože šlo o velké množství písemností, nařídila Dvorská komise pro rušení klášterů v červenci 1782, aby mu vypomáhal skriptor knihovny Ernst Karmaschek (1746–1809),²⁰⁾ který byl pak 2. srpna 1782 jmenován archivářem.²¹⁾ Je-

¹⁸⁾ Viz souhrnnou Fischerovu zprávu o knihovně od doby působení Ungara podanou 26. prosince 1821 Posseltovi. ANK, Veřejná a univerzitní knihovna Praha, Spisy nečíslované – věcné skupiny, Osobní spisy, Spisy vedoucích knihovny, Fischer Karel, Osobní, inv. č. 411.

¹⁹⁾ Tamtéž, Spisy číslované (1769) 1778–1826, Dvorské dekrety a intimáty a nařízení zemského gubernia, č. 23.

ho povinností bylo připravovat v archivech zrušených klášterů písemnosti k odvozu do univerzitní knihovny, převzít je a po převozu v knihovně ukládat, třídit a pořádat, aby mohly být potřebné písemnosti odevzdány příslušným úřadům. Ke zbývajícím písemnostem se postupně vypracovávaly seznamy, pokud nebyl materiál evidován původním katalogem nebo seznamem vyhotoveným i převzetí přímo ve zrušeném klášteře. Protože převzatých knih a písemností bylo mnoho, byli do prací s jejich ukládáním a přemísťováním zapojeni všichni zaměstnanci knihovny, včetně vedoucího. Převzatý písemný materiál nezůstal všechen uložen v knihovně. Archivář jej třídil a vybíral písemnosti, kterých bylo ještě třeba pro úřední potřebu následných hospodářských, finančních a nadřízených správních úřadů, jimž se vybrané písemnosti odevzdávaly. Ve zbývajících písemnostech vykonával archivář podle potřeby dosti značnou a obtížnou nahlédací agendu. Kromě toho měl nařízeno pořizovat seznamy listin jednotlivých zrušených klášterů, pokud klášterní archivy neměly vypracované jejich katalogy, či odpovídající evidenční pomůcky. Seznamy listin jednotlivých klášterů se měly zasílat prostřednictvím gubernia do Vídně a Dvorský a státní archiv si v nich měl vybrat písemnosti, o něž měl zájem. Vedoucí knihovny Ungar odevzdával seznamy a písemnosti do Vídně jen velmi liknavě, aby knihy a písemný materiál zachránil pro Univerzitní knihovnu v Praze. Ustanovený archivář pořizoval podle možností též soupisy ostatních zbylých písemností zrušených klášterů.

Po jmenování archiváře Karmascheka kustodem v lyceální knihovně v Olomouci v roce 1791²²⁾ byl 15. března téhož roku pověřen péčí o archiv²³⁾ – a to ne-

²⁰⁾ Viz nařízení z 22. července 1782. Tamtéž, Nařízení Dvorské komise pro rušení klášterů a nařízení a korespondence s guberniem a dalšími úřady týkající se zrušených klášterů, č. 4.

²¹⁾ Viz údaj v konceptu Ungara guberniu z 8. července 1800. ANK, VUK, inv. č. 495. Josef Ernst Karmaschek se narodil 11. ledna 1746 v Lomnici na Moravě a zemřel 20. února 1809 v Olomouci. Studoval v Olomouci, kde dosáhl hodnosti magistra v roce 1765. V roce 1781 byl přijat do Univerzitní knihovny v Praze jako skriptor, záhy však byl pověřen jinými úkoly. Když byly v roce 1781 zrušeny některé kláštery a v roce 1782 bylo nařízeno odevzdat knihy a písemnosti zrušených klášterů do pražské univerzitní knihovny, byl jmenován archivářem a pověřen organizací převzetí knihoven a archivů těchto klášterů. Podílel se nejen na přebírání přímo v kláštřech a na ukládání převzatých knih a písemného materiálu v knihovně, ale i na výběru písemností pro následné potřeby úřadů i na vypracování seznamů přejatých písemností. V roce 1791 byl Karmaschek jmenován bibliotékářem Lyceální knihovny v Olomouci. Brzy po nástupu publikoval ze své činnosti *Merkwürdigkeiten der k. k. Lyceumbibliothek in Olmütz*. In: *Allgemeines europäisches Journal*. Brno 1794.

²²⁾ Po zrušení jezuitského řádu v roce 1773 nařídila Marie Terezie, aby knihovny zrušených jezuitských klášterů z Moravy byly shromážděny v knihovně bývalé koleje v Olomouci. V roce 1778 byl tento komplex přestěhován do Brna. V roce 1780 či 1782 se knihovna vrátila zpět do Olomouce. Bibliotékářem byl jmenován kustod Johann Alois Hanke z Hankensteinu. Jeho povinností bylo objet všechny knihovny zrušených moravských klášterů a označit použitelné knihy. Ty byly postupně převezeny do Olomouce. Převzal na 100 000 svazků knih, z nichž část byla odevzdána kněžskému semináři v Olo-

jen klášterních písemností – knihovní sluha a pozdější skriptor a kustod Karel Fischer (1757–1844)²⁴⁾, který byl ovšem zároveň cenzorem a úředním překladatelem hebrejských knih a textů (tuto funkci vykonával v odpoledních hodinách). Práci v archivu se věnoval v mimořádných hodinách.²⁵⁾ Jako archivář se vedle své knihovnické a cenzorské práce věnoval zejména vypracovávání seznamů k písemnostem zrušených klášterů. Kromě toho vyhotovil též inventáře všech listin zrušených klášterů (bylo jich na 6 000, jak se uvádí ve spisech), popsal je, opatřil daty a většinu přepsal.²⁶⁾ Po vzoru kopiářů dvorských dekretů a intimátů a nařízení zemského gubernia zahájil prepisování došlých nařízení Dvorské komise pro rušení klášterů, nařízení a korespondenci s guberniem a dalšími úřady týkající se zrušených klášterů do samostatného svazku.²⁷⁾ Podobně i korespondenci s krajskými, pražským fiskálním, Knižním revizním a jinými úřady týkající se zrušených klášterů zaznamenával do dalšího kopiáře.

Fischer kromě zpracovávání listin a spisů zrušených klášterů věnoval pozornost též písemnostem vzniklým z vlastní činnosti univerzitní knihovny. Začátkem dvacátých let 19. století dokončil Fischer pořádání písemností registratury, „*kteřou výborně vedl*,“ jak v roce 1828 napsal bibliotékař Spirk.²⁸⁾ Zpočátku byl

mouci a Brně a brněnskému gymnáziu. Richter, Franz Johann: *Kurze Geschichte der Olmützer Universität und des Ursprungs der mähr. schles. Gymnasien*. Olomouc 1841, s. 45–49.

²⁴⁾ Na práci v archivu, zda je archiv v dobrém stavu, se dotazovalo Ungara gubernium v souvislosti s odměnou Karnaschekovi a Fischerovi. Ungar uvádí, že Karnaschekovi má být přiznána odměna od 2. srpna 1782 do 5. března 1791. Znamená to, že Karnaschek byl jmenován kustodem knihovny v Olomouci mezi 5. a 15. březnem 1791. Viz Ungarův dopis guberniu z 8. července 1800. ANK, VUK, inv. č. 495.

²⁴⁾ Fischer se narodil 21. dubna 1757 v Hroznětíně (Lichtenstadt) na Karlovarsku. Vystudoval piaristické gymnázium v Ostrově nad Ohří. Od roku 1785 pracoval v c. k. Univerzitní knihovně v Praze. Nejprve jako sluha, od r. 1791 jako skriptor a archivář, od r. 1815 jako kustod a v letech 1825–1828 jako zástupce bibliotékaře. V knihovně byl zaměstnán až do své smrti 22. ledna 1844.

²⁵⁾ Viz Ungarův dopis guberniu z 19. února 1799 uložený tamtéž.

²⁶⁾ Přepsané listiny jsou uloženy v Oddělení rukopisů a starých tisků NK pod signaturou VIII.H.86. a-b, Carolus Fischer: *Repertorium et copiarium diplomatum Latinorum et germanorum*. K listinám zrušených klášterů se vztahuje též svazek [Varii auctores, partim Carolus Fischer:] *Archivum monasticum; Monasticum [cum Supplemento]*, signatura IX.A.25.c, i když byl po druhé světové válce rozvázan a část listin odevzdána do tehdejšího Archivu ministerstva vnitra, později Státního ústředního, nyní Národního archivu. Odevzdaný materiál je dnes uložen v Národním archivu, fond Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. 1115–1820.

²⁷⁾ Bohužel, zapisování ani ukládání nebylo prováděno důsledně a tak lze písemnosti týkající se klášterů nalézt i v „neklášterních“ dekretech a obráceně – v řadě dekretů týkajících se klášterů jsou zařazeny i písemnosti s „neklášterní“ tematikou.

²⁸⁾ „*Vedl výborně registraturu knihovny, zpracoval ji účelně, zapsal dvorské dekry a guberniální nařízení a nóty jiných úřadů, které se na knihovnu obrátily, velmi pečlivě do 6 svazků.*“ Spirkův doporučující dopis zemskému guberniu z 28. prosince 1828. ANK, VUK Fischer Karel, Osobní, inv. č. 411.

archivář placen z prostředků knihovny. V roce 1800²⁹⁾ se podařilo Ungarovi prosadit, že archivní práce byly nadále placeny z prostředků náboženského fondu a nezatěžovaly rozpočet knihovny.

Když byl od 1. ledna 1827 zaveden v knihovně nový spisový systém a spisy se začaly zapisovat do podacího protokolu,³⁰⁾ jehož správné vedení koncem nebo začátkem roku vždy kontroloval vedoucí knihovny, bylo zavedeno i nové ukládání písemného materiálu. Zapsané spisy byly označeny čísly zápisu v podacím protokolu a podle nich průběžně řazeny a ukládány v registratuře v podélně přeložených samostatných svazcích za každé pololetí, podobně jako u ústředních státních úřadů. Tento úzus se dodržoval až do roku 1918.

Za působení bibliotékaře Františka Posselta, který byl vedoucím Univerzitní knihovny v Praze v letech 1810–1825, došlo v knihovně k určitému úbytku písemností zrušených klášterů. Ředitel vídeňského Dvorského a státního archivu Josef Hormayer se totiž ve dvacátých letech zabýval myšlenkou vytvořit ve Vídni ústřední archiv rakouské říše, do něhož by byly začleněny i významné úřední písemnosti z celé rakouské monarchie, především listiny z Čech a tedy i významné listiny z archivů zrušených klášterů. Pro svou myšlenku získal i podporu kancléře Metternicha, který dal již dříve pátrat v archivech zrušených klášterů po listinách, týkajících se hraničních otázek a takových, které by byly zajímavé pro studium diplomatiky. V roce 1811 nařídil, aby se vybrané listiny zasílaly do Vídně.³¹⁾ Když příslušný přípis o budování ústředního archivu monarchie ve Vídni dorazil do Čech, vyzvalo prezidium českého gubernia Posselta, aby předložil seznamy listin zrušených klášterů a vybral a navrhl listiny, které by se měly odevzdat do Vídně. Posselt s tímto návrhem nesouhlasil, a proto, ve snaze zabránit odvezení listin z Čech, doporučil založit v Praze Český národní archiv,³²⁾

²⁹⁾ Viz spis z 8. července 1800. ANK, VUK, Spisy nečíslované – věcné skupiny, Archiv, inv. č. 495.

³⁰⁾ Po zápisu do protokolu dostal každý spis číslo a pod tímto číslem byl veden a vyřizován vedoucím knihovny. Někdy byl některý spis přidělen pověřenému pracovníkovi, aby připravil potřebné podklady. Různá úřední nařízení, oznámení a oběžníky dával vedoucí knihovny na vědomí jednotlivým pracovníkům proti podpisu. Po vyřízení a podpisu se spisy ukládaly do registratury podle protokolárních čísel. Ačkoliv se měly zapisovat do protokolu všechny spisy, bylo na dochovaném obalu spisů z r. 1827 později poznamenáno, že nebyly všechny spisy došlé z gubernia zaznamenány. Protokol vedl K. Fischer a byl za tuto práci honorován 150 zl ročně.

³¹⁾ Viz nařízení z 22. dubna 1811. ANK, VUK, Spisy číslované 1780–1826, Nařízení Dvorské komise pro rušení klášterů a nařízení a korespondence s guberniem a dalšími úřady týkající se zrušených klášterů, č. 230. Spisy o odeslání tamtéž, č. 232, 234, 235 a Dvorské dekry a intimáty a nařízení zemského gubernia, č. 489.

³²⁾ Podrobněji o Národním archivu viz Kollman, Josef: *Dějiny Ústředního archivu českého státu: formování státního archivu od středověkého panovníckého archivu listinného přes české kanceláře, české komory, starého českého místodržitelství, českého gubernia a místodržitelství až po vznik Československé republiky*. Praha 1992.

v němž by byly uloženy kromě státních listin a písemností i listiny a písemný materiál zrušených klášterů. Bohužel návrh se nerealizoval a část klášterních listin byla z knihovny odvezena a odevzdána do vídeňského archivu. Listiny byly do Vídně odeslány v dubnu 1811.³³⁾ Celkem šlo o 777 listin ze zrušených klášterů.³⁴⁾ Listiny se vrátily do Čech až při archivní rozluce s Rakouskem ve dvacátých letech 20. století. Ostatní listiny zrušených klášterů, které nebyly z univerzitní knihovny předány do Vídně a které byly v knihovně svázány do dvou konvolutů, byly za druhé světové války rozvázány a v roce 1950 bylo 210 listin³⁵⁾ odevzdáno do tehdejšího Archivu ministerstva vnitra, později Státního ústředního archivu, dnes Národního archivu.³⁶⁾

Po smrti archiváře Karla Fischera v roce 1844 nebylo místo archiváře s částečným úvazkem již obsazeno. Když se v roce 1849 vídeňské ministerstvo kultury a vyučování zabývalo myšlenkou zcentralizovat archivy zrušených klášterů a část nepotřebných klášterních písemností zlikvidovat, postavil se proti tomu rozhodně tehdejší vedoucí pražské knihovny Pavel Josef Šafařík (1795–1861). Argumentoval tím, že značná část písemností z klášterních archivů byla rozptýlena do různých úřadů, které je po využití již nevrátily, ale považovaly je za bezcenné a zřejmě je zničily, a upozorňoval, že také výpůjční agenda vedla k četným ztrátám. Požádal důrazně gubernium, aby se zasadilo o to, aby klášterní písemnosti nebyly z knihovny odsunuty. Jeho energická snaha měla úspěch a klášterní písemnosti byly v archivu knihovny ponechány.

Padesátá léta 19. století archivům nepřála. Reforma státní správy uvedená do praxe 1. ledna 1850 byla spojena s úspornými opatřeními, která se u ústředních orgánů promítla v nezájmu nebo dokonce ve zrušení kancelářské služby, a tím byly vážně ohroženy i archivy. V knihovně se tato celostátní tendence neodrazila ve zrušení kancelářské služby, ústřední protokol se nadále vedl, ale projevil se v menším zájmu o vlastní písemný materiál. Tím spíše, že v polovině čtyřicátých let zemřel archivář Fischer, který se o písemnosti knihovny staral přes čtyřicet let. Po jeho smrti nebyl pověřen nikdo péčí o archiv knihovny a starý písemný materiál. A žádný z pozdějších zaměstnanců knihovny neměl Fischerovu houževnatost, pracovitost a zájem za minimální finanční ohodnocení pokračovat v jeho práci a tehdejší vedení knihovny to ani nevyžadovalo.

³³⁾ Seznam listin odevzdaných do Dvorského a státního archivu ve Vídni z 28. dubna 1811. ANK, VUK, Spisy nečíslované – věcné skupiny, Kláštery, Obecně (Spisy o rušení klášterů a písemnosti týkající se několika klášterů v jednom podání), Odevzdávání listin do Vídně, inv. č. 509.

³⁴⁾ Dopis Posselta guberniu z 25. června 1824. Tamtéž.

³⁵⁾ Seznam listin odevzdaných do Dvorského a státního archivu ve Vídni z 28. dubna 1811. ANK, VUK, Spisy nečíslované – věcné skupiny, Kláštery, Obecně (Spisy o rušení klášterů a písemnosti týkající se několika klášterů v jednom podání), Odevzdávání listin do Vídně, inv. č. 509.

³⁶⁾ Listiny odevzdané z knihovny jsou nyní uloženy v Národním archivu ve fondu Archivy klášterů zrušených za Josefa II. 1115–1820.

I když byla v roce 1854 znovu shledána potřeba kancelářské služby ve státních úřadech jako nezbytná, archivy do tohoto trendu nebyly pojaty. Ani v knihovně se tato změna výrazně neprojevila a péče o archivní materiál se nezlepšila. I když začátkem šedesátých let vzrostl zájem české veřejnosti o historii a historické prameny a na návrh Palackého jmenoval Zemský výbor 1. října 1862 Antonína Gindelyho zemským archivářem, který začal budovat Zemský archiv, v němž zpočátku soustřeďoval písemnosti zemských úřadů, v knihovně se tato vlna zájmu o historické prameny jen velmi pozvolna dostávala do povědomí jejího vedení.

Nově vzniklé spisy se ukládaly v registratuře a dokud byly „živé“, věnoval jim minimální péči ten, kdo vedl protokol, neboť bylo někdy třeba vyhledávat některé spisy i zpětně. Písemnosti byly uloženy v místnosti v přízemí a uchovávaly ve dvou skříních. „V první skříní jsou uloženy písemnosti staré od Josefa II. do roku 1826. Nová archivní skříň obsahuje písemnosti od roku 1827,“ píše se v předávacím protokolu při nástupu nového vedoucího knihovny z června 1895.³⁷⁾ Zbytek písemností zrušených klášterů byl umístěn v ozdobné skříní a v menší skříní v místnosti, kde byly uloženy rukopisy.³⁸⁾

Postupně přestal být o staré spisy aktuální zájem a staré písemnosti se stávaly přítěží, který v průběhu let spadl do správy různých oddělení knihovny. Přesouváním písemností a občasným vyhledáváním starších spisů se narušil zavedený pořádek, spisy byly rozházeny, mnoho příloh vypadlo nebo bylo vyjmuté, takže kvůli nedostatečné péči došlo k rozsypu spisů. Po první světové válce byla část starších spisů přiřazena do oddělení rukopisů a uložena v trezoru, novější spisy byly ukládány u běžné registratury a aby se uvolnilo místo, byla občas jejich část odložena do různých uvolněných prostor a někdy pravděpodobně i vyhozena.³⁹⁾

³⁷⁾ Viz předávací protokol odstupujícího ředitele Antonína Zeidlera kustodu Václavu Schulzovi z 27. června 1895. Uložen ANK, VUK, Spisy nečíslované – věcné skupiny, Osobní spisy, Spisy vedoucích knihovny, Zeidler Antonín, Vedení knihovny, inv. č. 435.

³⁸⁾ Z písemností zrušených klášterů bylo mnoho spisů odevzdáno různým úřadům, viz Šafaříkovu zprávu z 23. července 1849, v níž na dotaz gubernia o stavu a dochovanosti klášterních archivů v univerzitní knihovně uvádí, že do Dvorského a státního archivu ve Vídni bylo odevzdáno 766 listin, zemskému úřadu (guberniu).

³⁹⁾ V současnosti tvoří písemnosti do r. 1918, respektive 1919 fond Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1522) 1777–1918 (1919); obsahuje 138 úředních knih, 12 podacích protokolů, 10 indexů, 1 kartotéku, 4 speciální desky, 1 speciální krabici a 105 kartonů písemného materiálu. Struktura fondu odpovídá danému schématu pro inventář. Knihy byly ponechány jako celek a rozděleny na úřední a podací protokoly. Spisový materiál fondu byl rozdělen na číslované a nečíslované spisy. Spisy označené čísly tvoří dva manipulační celky. První od roku (1769) 1778 do 1826 je podle původního číslování rozdělen do čtyř skupin: Dvorské dekrety a intimáty a nařízení zemského gubernia, Dodatky – Supplementa, Nařízení Dvorské komise pro rušení klášterů a nařízení a korespondence s guberniem a dalšími úřady týkající se zrušených klášterů, Korespondence s krajskými, pražským fiskálním, Knižním revizním a jinými úřady.

Vývoj po první světové válce

Podobná situace nepříliš velkého zájmu o písemný materiál přetrvávala i po první světové válce a situace se nijak podstatně nezměnila. Písemnosti do r. 1918 byly sice organizačně začleněny do oddělení rukopisů, ale pro jiné naléhavější úkoly, které oddělení muselo plnit, na systematické zpracovávání nezbýval čas a nebyl přijat ani stálý odborný pracovník, který by se o tyto písemnosti staral, pořádal je a zpracovával. Ve starším materiálu se vykonávalo jen vyhledávání pro badatele, pokud někdo projevil zájem.

V období po roce 1918 byly nově vznikající spisy, které prošly ústředním protokolem, ukládány v registratuře Veřejné a univerzitní knihovny⁴⁰⁾ a byly ve správě pracovníka pověřeného vedením spisovny. V nomenklatuře Veřejné a univerzitní knihovny a ani v Národní a univerzitní knihovně nebyla však ustavena funkce archiváře, a tak ani o staré ani o nové písemnosti nikdo jako o archivní celek nepečoval. I po druhé světové válce zůstala situace v podstatě v zaběhnutých kolejích.

Rozvoj po druhé světové válce

Změnu přineslo až vydání vládního nařízení o archivnictví 9. června 1954.⁴¹⁾ Podle § 2 se staly „*Soubory písemností a dokumentů archivní povahy, které vznikaly z činnosti státních orgánů, jejich ústavů a zařízení, socialistických právnických osob, zejména národních a jiných podniků, které spravují státní majetek...*“ součástí jednotného státního archivního fondu. Zákon ukládal úřadům a institucím zajišťovat, zabezpečovat a starat se o archivní materiál. Neznamenalo to ovšem, že se zákon začal v Národní a univerzitní knihovně okamžitě uplatňovat. Nejen proto, že knihovna měla řadu naléhavějších úkolů v oblasti vlastní knihovnické práce, ale nezájmu o archiv a archivní materiál nahrávala i skutečnost, že v zákoně nebylo zcela jednoznačně uvedeno, zda do skupiny „podniků“ jsou zahrnuty vedle výrobních podniků i kulturní instituce.

Jedním z prvních úředních záznamů o archivu jako samostatné jednotce v Národní a univerzitní knihovně pochází z roku 1957. Dne 15. května 1957⁴²⁾ se totiž ministerstvo školství a kultury obrátilo na Univerzitní knihovnu v rámci archivní evidence s šesti dotazy. Kromě názvu a sídla organizace žádalo adresu, kde je umístěn archiv, kde se nalézají místnosti archivu a jejich rozměr, zda jsou

⁴⁰⁾ Od roku 1935 Národní a univerzitní knihovna.

⁴¹⁾ Vládní nařízení o archivnictví č. 29/1954 Sb., z 9. června 1954.

⁴²⁾ Viz spis č. 2272/57 uložený ANK, fond Národní a univerzitní knihovna Praha (1916) 1918–1958 (1959).

ve sklepech, suterénu, v poschodí, zda jsou vlhké, suché, větratelné oknem nebo ventilátorem. Dále žádalo uvést jméno pracovníka odpovědného za archiv, data jeho narození, popis vzdělání a praxi. Další otázka se týkala archivního materiálu: od kterého roku je uchováván, jeho rozsahu a obsahu, způsobu zpracování (inventarizace, katalogizace) a jak je uložen, zda v regálech, krabicích, bednách apod.

Knihovna odpověděla v poslední den stanovené lhůty 15. června 1957. Kromě adresy instituce uvedla, že „*archiv je umístěn na ředitelství knihovny a v jedné místnosti ve skladišti. Dále pak v oddělení rukopisů do r. 1919.*“ O umístění sdělila, že „*místnosti se nalézají v I. poschodí, suché.*“ Jako odpovědný pracovník byl uveden „*Josef Metelka, nar. 1901, střední škola, praxe od r. 1921 ve službě účetní, od r. 1949 osobní referent a rozpočtář.*“ Jako archivář byl nahlášen „*Karel Chyba, nar. 1918, archivář, praxe od r. 1940, nedokončené vysokoškolské vzdělání.*“ Na otázku o archivním materiálu odpověděla knihovna: „*Archivní materiál je uchováván od⁴³⁾ r. 1918 v archivu rukopisného oddělení, na ředitelství knihovny a ve skladišti do r. 1945. Uložen je v tresoru do r. 1919, další pak ve skladišti ve zvláštní místnosti a ve skříních na ředitelství knihovny.*“ Zdálo by se tedy, že vedení knihovny pokládalo archiv za celek, avšak v praxi stále zůstávalo rozptýlení písemností do několika místností a spravované nejméně dvěma odděleními a nevěnovala se mu ani patřičná péče. A ani nahlášený úředník, který údajně spravoval archivní materiál, ani uvedený archivář, neměli ve své pracovní náplni správu a péči o archiv nebo o archivní materiál a ani potřebné vzdělání, jak to dokládají osobní spisy obou zaměstnanců uložené v Archivu Národní knihovny. Avšak ani po tomto dotazu ministerstva se situace nezměnila.

Určitá změna, a to jen v ukládání spisů nastala po vzniku Státní knihovny Československé republiky v roce 1958.⁴⁴⁾ Spisy, které prošly ústředním protokolem, se začaly ukládat podle jednotlivých útvarů, a to: sekretariát ředitele, porady vedení, hlavní směry činnosti knihovny, zahraniční styky a korespondence, personální a kádrový útvar a dále podle jednotlivých sektorů, chronologicky podle čísla zapsaného v protokolu. Ostatní písemnosti, které protokolem neprošly, zůstávaly neroztříděné, většinou na pracovišti, kam došly, nebo kde byly vyřizovány.

Začátkem šedesátých let se v knihovně uvažovalo o sepsání „*dějin Státní knihovny ČSSR, zejména dějin Univerzitní knihovny po r. 1777, a to hlavně ve dvou periodách jejího bouřlivého rozvoje – od r. 1918 do r. 1938 – a po r. 1945 do dnešních dnů.*“⁴⁵⁾ Proto se vedení knihovny rozhodlo vybudovat archiv, který

⁴³⁾ Správně mělo být uvedeno do roku 1918.

⁴⁴⁾ Od roku 1960 Státní knihovna Československé socialistické republiky – SK ČSSR. Od roku 1969 Státní knihovna České socialistické republiky – SK ČSR.

⁴⁵⁾ Viz Jirkovský, Jaromír: *Archiv Státní knihovny ČSSR*. In: Zpravodaj Státní knihovny ČSSR, 1965, č. 1, s. 25–27.

měl sloužit především tomuto účelu. Vedení knihovny si uvědomovalo, že je třeba shromáždit všechny písemný materiál z tohoto období, provést skartaci, aby potřebné studium pramenů nezatěžoval příliš velký balast. Kromě toho bylo třeba dodržet též příslušná nařízení týkající se podnikových archivů a shromáždit písemnosti v odpovídajících místnostech, provést skartaci a připravit další zpracovávání archiválií.

Na lednové poradě v roce 1965 vedení knihovny proto rozhodlo, že budou pro archiv přiděleny místnosti v Liliové ulici v budově, která patřila knihovně. Krátce po poradě se začaly upravovat místnosti v prvním poschodí a později i v přízemí, v tzv. kovárně. V polovině roku byla v Liliové ulici soustředěna již část archivního materiálu, a to: „*archiválie Univerzitní knihovny od r. 1918 (starší část archivu je stále v rukopisném odd. UK), dále část archivu Národní knihovny (menší část zůstala ještě v Klementinu), pak je tu ještě archiv Slovanské knihovny, býv. Akademické knihovny a archiv Mezinárodní výměny publikací,*“ uvádí Jirkovský v citovaném článku. Účetní materiál nebyl do archivu začleněn. Po skartaci pracovníky účtárny byl provizorně uložen na zámku v Postoloprtech.

Přestože vedení knihovny rozhodlo budovat archiv, alespoň z části písemností předchůdců Státní knihovny ČSSR, v organizačním řádu vydaném pro knihovnu v roce 1966 se nenalézá v žádném útvaru ani v žádném oddělení jediná zmínka o archivu či o péči o písemný materiál, i když byly starší spisy do roku 1918 prokazatelně uloženy a spravovány v oddělení rukopisů a vzácných tisků a novější od r. 1919 v útvaru ředitele, kam spadalo vedení protokolu a s ním i registratura.

Na zmíněné lednové poradě v roce 1965 byla jmenovaná též tříčlenná komise ve složení ředitel Státní knihovny ČSSR, vedoucí spisové služby a archivář,⁴⁶⁾ která měla do konce června 1965 provést namátkovou kontrolu písemností vyřazených ve skartačním řízení.

O písemnosti uložené v prostorách v Liliové ulici se staral na část úvazku pověřený pracovník-archivář (?), který především soustřeďoval a ukládal materiál z období po roce 1918 převezenny sem z Klementina. V roce 1972 byl do útvaru ředitele knihovny přijat Alois Poledňák⁴⁷⁾ jako „*odborný referent pro archiv a redakční práce.*“ Byl pověřen na plný úvazek péčí o „*spisový archiv,*“ to jest pí-

⁴⁶⁾ Z formulace není zcela jasné, zda jde o archiváře knihovny nebo o archiváře archivu vykonávajícího dohled na skartaci. Dohled na skartační řízení knihovny spadal až do r. 1990 kompetence Státního ústředního archivu.

⁴⁷⁾ Alois Poledňák se narodil 14. března 1922 v Kroměříži, kde studoval na gymnáziu a v r. 1940 ukončil studium na učitelském ústavu. Potom učil na Odborné učňovské škole v Kroměříži a na střední škole v Krnově. Od r. 1950 byl vedoucím oddělení ÚV ČSM, o rok později se stal redaktorem vydavatelství Mladá fronta a v letech 1956–1959 tajemníkem ÚV ČSM. V letech 1959–1969 působil jako ústřední ředitel Československého filmu. Od roku 1970 do 1971 pracoval ve funkci redaktora nakladatelství Albatros. V r. 1972 nastoupil do Státní knihovny ČSR. Po odchodu do důchodu v r. 1983 pracoval od 1. ledna 1984 jako archivář na dobu určitou, než bude místo obsazeno odborným archivářem.

semnosti po roce 1918. Písemnosti do tohoto roku zůstávaly nadále v péči oddělení rukopisů a vzácných tisků. Nově přijatému archiváři byla svěřena péče o písemnosti vzniklé z činnosti knihovny po roce 1918, které byly ukládány v tzv. spisovém archivu, který podléhal ředitelství knihovny. Avšak v organizačních rádech včetně řádu z roku 1980 není v útvaru ředitele žádná zmínka o archivu, či o písemném materiálu. Též účetní písemnosti knihovny byly uchovávány v samostatném účetním archivu spravovaném a skartovaném pracovníky účetního oddělení. Samostatně byly ukládány i písemnosti odborů a zvukové archiválie vzniklé z činnosti audiovizuálního oddělení.

V dalších letech byly i zbývající písemnosti tzv. spisového archivu (písemnosti po r. 1918) převezeny do Liliové ulice a po přijetí archiváře bylo zahájeno jejich postupné zpracovávání. Podle informace ze dne 13. března 1984 podané Poledňákem byly shromážděné spisy rozděleny do dvou celků, a to na písemnosti z období 1918–1945 a písemnosti po r. 1945. V první části byl soustředěn spisový materiál, který byl uspořádán chronologicky podle roku a data zapsání do podacího protokolu a písemnosti byly uloženy do krabic. Kromě číslovaných spisů byly k této skupině přiřazeny též podací protokoly, jak se píše ve zprávě. Zvláštní celky připojené k této skupině tvořily výroční zprávy, novinové výstřižky a jiná dokumentace z činnosti knihovny. Celý tento soubor archivního materiálu z let 1918–1945 byl označen písmenem A.

Jako pomůcka k fondu byl vypracován seznam všech spisů Národní a univerzitní knihovny, ve kterém bylo uvedeno datum a stručný obsah písemnosti. Jako pomocná doplňující pomůcka byl k této části archivního materiálu zpracován z výročních zpráv „*soupis významných událostí ve vývoji knihovny zaměřený na sociální složení pracovníků, stav personálu, mzdové poměry, růst knihovnických fondů, revize fondů, nákupy knih atd.,*“ jak je uvedeno v již zmíněné zprávě.

Ve druhé části spisového materiálu po roce 1945 vzniklo několik celků. Jako třídící schéma bylo vytvořeno několik souborů označených velkými písmeny, a to: Archiv kulturně politický od roku 1945 dosud (rozumí se do roku 1973, kdy byla sepsána zpráva) označený písmenem B a Archiv organizačně-správní s označením C. V této skupině bylo další rozčlenění písemností ponecháno podle útvarů knihovny, v nichž vznikly, a podle nich byly též uloženy.⁴⁸⁾ Byly to skupiny: Státní knihovna ČSR jako celek, Univerzitní knihovna, Národní knihovna, Slovanská knihovna, Ústřední ekonomická knihovna, Ústřední vědecko-metodický kabinet knihovnictví, Ústřední bibliografické středisko, Francouzská knihovna a Akademická knihovna. Další celek tvořil Archiv ekonomicko-technický označený písmenem D. Poslední celek označený písmenem E představovala korespondence s ministerstvem kultury. Takto roztříděné písemnosti byly postupně dále zpracovávány a ukládány do krabic. V jednotlivých skupinách bylo zvoleno uspořádání chronologické.⁴⁹⁾

⁴⁸⁾ Celkem obsahovala tato skupina na sto složek, kartonů a pořadačů.

Druhá část tzv. spisového materiálu od roku 1958, která pocházela z činnosti Státní knihovny ČSR a prošla ústředním protokolem, byla po převzetí uložena do kartonů podle zavedeného ukládání podle útvarů, a to: sekretariát ředitele (písemnosti byly ještě dále věcně rozčleněny na porady vedení, hlavní směry v činnosti knihovny, zahraniční styky a korespondence, personální a kádrový útvar) a ostatní útvary. Podle organizačního řádu to byly útvary: hospodářsko-administrativní, společenských služeb, podnikové kontroly, vědecký tajemník, referát doplňování knihovního fondu, referát kádrové evidence a zvláštních úkolů. Uvnitř všech těchto skupin byly spisy řazeny chronologicky.

K této druhé části skupiny písemností byly přiřazeny další celky, a to: výstřižková služba, přehledy tisku zpracovávané po letech, všechny propagační materiál (plakáty, pozvánky na výstavy, dary zahraničních delegací, diplomy-kopie, technické plány stavebních úprav Klementina atd.). Při rozhodování o tomto rozřazení písemností bylo navrženo provést u skupiny označené písmenem C skartaci. Toto navržené a postupně realizované rozřazení písemného materiálu knihovny se udrželo až do roku 1990. Od roku 1990 se písemnosti ukládají podle vydaného spisového řádu.

I v oddělení rukopisů se začaly v sedmdesátých letech zpracovávat písemnosti z období 1777–1918. K části spisů byl vypracován lístkový soupis s uvedením data vzniku a velmi stručným popisem obsahu spisu. Písemnosti však nebyly rozřazeny a přílohy i číslované dekrety a nóty a i část číslovaných spisů nebyly uspořádány a kompletovány a ztrácely se tak souvislosti. Kromě toho byly ve spisech univerzitní knihovny uloženy i písemnosti z jiných registratur, někde i materiál z knižních fondů.

Ačkoliv porada vedení knihovny v lednu 1965 ustavila podnikový archiv, byla přijata opatření na jeho systematické budování a v roce 1972 byl přijat archivář na plný úvazek, nebyl archiv knihovny stále jednotný útvar, který by soustřeďoval, spravoval a zpracovával všechny písemnosti vzniklé z činnosti knihovny a jejích předchůdců pod dozorem odborně vyškoleného pracovníka. Pro takové uspořádání chyběl jednoznačný zákonný podklad, neboť vládní nařízení z roku 1954 nedefinovalo zcela přesně pojem podnikový archiv. Až zákon České národní rady ze 17. října 1974⁴⁹⁾ o archivnictví se podle § 27 vztahoval „též na archiválie, které se ukládají v organizacích a zařízeních činných v oboru působnosti ministerstva kultury (v muzeích, knihovnách apod.).“ Teprve tímto zákonem se stal archiv Státní knihovny ČSR podnikovým archivem de jure a byl začleněn do oddělení ředitele. Ale navzdory zákonnému ustanovení zůstal pí-

⁴⁹⁾ Bohužel v praxi se tento systém ve všech skupinách striktně nedodržel, a tak je vyhledávání v této části archivního materiálu značně obtížné, zdouhavé a nejednou závislé na šťastné náhodě. Jen poslední skupina obsahující korespondenci s ministerstvem kultury je důsledně řazena podle protokolárních čísel.

⁵⁰⁾ Zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví ze 30. října 1974.

semný materiál knihovny de facto nadále rozptýlen v několika odděleních. A i začlenění archivu se přesouvalo do různých oddělení. Koncem sedmdesátých let byl archiv převeden z útvaru ředitele do studijního oddělení sektoru výzkum a metodiky knihovnictví. Avšak organizační řády Státní knihovny ČSR na zákon o archivnictví z roku 1974 nereagovaly a ještě organizační řád knihovny schválený ministerstvem kultury v roce 1980⁵¹⁾ v žádném z příslušných oddělení nezmiňuje v náplni jejich práce archiv nebo péči o písemný materiál knihovny.

Archiv se coby samostatná organizační jednotka objevuje v organizačním řádu knihovny poprvé v roce 1985.⁵²⁾ J zařazen v útvaru ředitele jako jedno z deseti oddělení s lapidárně charakterizovaným úkolem: „Podle Archivního a Skartačního řádu spravuje archiv.“ Přímým nadřízeným archivu se stal vědecký tajemník ředitele knihovny. Podrobnou náplň práce archivu Státní knihovny ČSR uvádí návrh organizačního řádu na rok 1990, v němž je archiv zařazen do útvaru ředitele a „působí jako odborná složka Státní knihovny ČSR. Je součástí jednotného archivního fondu ČSR v souladu s příslušnými státními normami. Poskytuje odborné služby uvnitř i vně organizace pro řešení aktuálních politických, vědeckých, kulturních a jiných úkolů. V rámci předarchivní péče koncepčně vede a koordinuje práci jednotlivých útvarů Státní knihovny ČSR a provádí jejich odbornou klasifikaci. Hodnotí a klasifikuje archiválie a zajišťuje potřebné pomůcky.“⁵³⁾

I když byla funkce archiváře v knihovně obsazována na částečný úvazek od roku 1969 a od roku 1972 na plný úvazek, zastávali ji bohužel pracovníci bez archivního vzdělání a praxe. Těž část novějších písemností zůstávala nadále rozptýlena v několika místnostech, nebo uložena v odděleních v Klementinu, v nichž písemnosti vznikaly, většinou bez jednotného vedení a evidence a ani všechny došlý písemný materiál se nezapisoval do protokolu. I písemnosti do r. 1918 byly nadále uloženy v oddělení rukopisů. Situace se začala měnit až v roce 1984, kdy byla do archivu přijata odborná archivní pracovníce Kateřina Vomastková, později provdaná Hekrdlová. Postupně, když byla v r. 1987 přijata další odborná pracovníce na polovinu úvazku, se začala provádět systematická skartace starších písemností uložených v jednotlivých odděleních knihovny a zahájilo se jejich přebírání a ukládání do archivu.

Koncem osmdesátých a v devadesátých letech se začaly do archivu též postupně odevzdávat z oddělení rukopisů a starých (dříve vzácných) tisků nejstarší i novější písemnosti, které tam byly dosud uloženy. Zároveň se spisy Státní knihovny ČSR a jejích předchůdců byly z oddělení rukopisů odevzdány do archivu i písemnosti různých osob a institucí, které knihovna získala během své dlouholeté existence jako dary, nákupem nebo od státních úřadů a institucí.

⁵¹⁾ Zákon č. 100/1974 Sb., o archivnictví a spisové službě, ze 27. října 1974, § 27. Viz také: Archivní řád Státní knihovny ČSR, Praha 1980, s. 5.

⁵²⁾ Archivní řád Státní knihovny ČSR, Praha 1985, s. 5. Viz také: Archivní řád Státní knihovny ČSR, Praha 1990, s. 5.

⁵³⁾ Archivní řád Státní knihovny ČSR, s. 5. Viz také: Archivní řád Státní knihovny ČSR, Praha 1990, s. 5.

Protože převzatý materiál nebyl archivně zpracován, bylo nutno nejprve jej zhruba roztřídit do jednotlivých fondů a následně jej postupně pořádat a archivně zpracovávat. Inventarizační a katalogizační práce stále pokračují.

Přestože knihovna měla archiv uložený v samostatné místnosti, do které se snažila soustředit všechny písemný materiál Státní knihovny ČSR a jejích předchůdců a splňovala většinu ukazatelů stanovených pro statut archivu zvláštního významu, nepodařilo se knihovně tento statut získat. Od nástupu odborné archivářky usilovala knihovna intenzivně o jeho udělení. Po určitých opatřeních v oblasti zabezpečení archivního fondu a splnění dalších potřebných požadavků, souhlasila Archivní správa MV ČR v roce 1990 se zřízením Archivu Národní knihovny⁵⁴ jako archivu zvláštního významu. Výnosem ředitele knihovny č. 1/90 z 10. října 1990 byl tento akt realizován. Archiv byl v organizaci knihovny zařazen jako samostatný referát pro oblast archivnictví u útvaru ředitele se zaměřením na problematiku pramenů k dějinám knihovnictví a k dějinám Národní knihovny a jejích předchůdců. Spadal do kompetence asistenta ředitele.⁵⁵ Jako archiv zvláštního významu se stal součástí jednotného archivního fondu. Náplň jeho práce velmi podrobně určoval organizační řád vydaný 1. ledna 1994. Archiv zůstal organizačně začleněn do útvaru ředitele. Úkolem archivu bylo spravovat písemnosti vzniklé z činnosti Národní knihovny a jejích předchůdců a společenských organizací působících v NK i písemnosti vzniklé z činnosti bývalých významných pracovníků knihovny. Dalšími úkoly archivu bylo zajišťovat skartaci, zpřístupňovat spravovaný archivní materiál odborným zpracováním a vyhotovováním archivních pomůcek a ve své badatelně jej předkládat v souladu s badatelským řádem uživatelům. Dále bylo úkolem archivu poskytovat písemné a ústní informace pracovníkům knihovny a jiným organizacím i soukromým a zahraničním badatelům a podílet se na výstavní činnosti knihovny. Pro potřeby pracovníků a badatelů byla archivu svěřena i příruční knihovna. Takto stanovená činnost archivu se stala pevným základem pro práci archivu i v dalších letech.

Poté, co vstoupil v platnost nový Zákon o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů z 30. června 2004,⁵⁶ dostal Archiv Národní knihovny na základě žádosti podminěnou akreditaci jako archiv specializovaný. V zákonně lhůtě předložil doklady, že splňuje všechny náležitosti stanovené zákonem a 10. října 2007 mu byla odborem archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR udělena akreditace řádná.⁵⁷

⁵⁴ Souhlas AS MV ČR č. j. AS/2-2449 z 10.9.1990. V témže roce došlo ke změně názvu knihovny na Národní knihovna v Praze, od roku 1995 Národní knihovna ČR.

⁵⁵ Název této funkce se několikrát změnil. Nazývala se asistent ředitele, vedoucí kanceláře ředitele, v letech 1998–2003 náměstek pro administrativu, od roku 2003 vedoucí kanceláře ředitele.

⁵⁶ Zákon č. 499/2004 Sb.

⁵⁷ Rozhodnutí o akreditaci, č.j. AS-1583/1-2007 uloženo v Archivu Národní knihovny ve fondu Národní knihovna ČR Praha (1985)1990-

sv V současné době spravuje Archiv Národní knihovny 61 fondů a sbírek. Více než polovina, celkem 63,93 %, je zpracovaná, zinventarizováno je celkem 55,73 % fondů. K části zpracovaných fondů je vyhotoven vedle inventáře též zjednodušený lístkový katalog. K některým nezinventarizovaným fondům jsou vyhotoveny lístkové katalogy, avšak jejich zpracování není ještě uzavřeno vzhledem k možnosti doplňků. Některé fondy nejsou uzavřené, protože do nich stále jako do živých fondů přibývají nově vzniklé písemnosti. Ke zbývajícím nezpracovaným fondům se postupně vyhotovují inventáře, aby archiv mohl plně sloužit potřebám badatelské veřejnosti.

Pro ilustraci rozmanitosti fondů Archivu národní knihovny uvádíme stručný přehled fondů a sbírek. Podrobnější informace o charakteru, obsahu a zpřístupnění jednotlivých fondů lze nalézt na internetu.⁵⁸

Seznam fondů a sbírek Archivu Národní knihovny

Archivní fondy knihovny pořizovat k některým skupinám i podrobné katalogy.
Novokarolinská knihovna Praha 1656–[1777]
Jatein XIV 21. července 1773 mě-
Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1522) 1777–1918 (1919)
orské knihovny
Národní a univerzitní knihovna v Praze (1916) 1918–1958 (1959)
orská komise
Státní knihovna ČSR Praha (1954) 1958–1990
hovny z klášterů v Čechách do
Národní knihovna ČR Praha (1985) 1990–
Katalogy a kartotéky [1829]–
e začala budovat po vyčlenění lékařské a právnic-
Kinský František Josef – ředitel VUK (1739) 1766–1793 (1828)
na sloužit ne-
Mapy a plány [1782]–
tům zmíněných fakult, ale také všem fakultám univerzi-
Osobní spisy [1920]–1998
různými odkazy a dary.
později i nákupem.
V listo-
Výroční zprávy 1870–

Archivní fondy jiných institucí 15 258 svazků, kromě toho měla neznámý počet svazků za-
Archiv města Tábor 1551–1667
logu z r. 1753 uchovávala 16 452 knihy.
v 1722
Cech kožešníků Enns, Rakousko 1614–1836
aložení pražské univerzity 7. dubna 1348
Cenzor a revizor židovských knih, tisků a rukopisů Praha 1700–1843
70 pro ni za-
Československo-švédská společnost Praha 1929–1939
na ostatních univerzitních kole-
Československý ústav bibliografický při VUK Praha 1919–1925
vuv. Kř. konč. 15.
Ilumináti [1782]
kolejni knihovny podle odhadu Z. Tobolky na 4 500 kodexů. Když byla Karlova

Jezuité Klementinum Praha 1600–1773 (1776) 12 jezuitům staly se kolejni knihovny sou-
Kapucíni – provincialát Praha 1831–1922
stianý celek, později souhrnně označovány Stará
Kapucíni Žatec 1846–1888

Královská česká společnost nauk Praha 1820–1845
Praze, její vznik a vývoj.
Počátky
Ministerstvo průmyslu a práce Brusel, Belgie 1920–1922
na Beschreibung der Prager

Universitätsbibliothek. Praha 1851, s. 45 a n.
Například v r. 1740 získala knihovna z rozhodnutí Marie Terezie 4 000 kopií z vídeňské Dvorské

⁵⁸ <http://www.nkp.cz/>

Obchodní a živnostenská komora Praha 1896–1923 největší celek tvořily knihy
 Ředitelství státních lesů Kácov 1942–1944 politickým, právnickým, lékařským
 Společnost Jaroslava Vrchlického Praha 1887–1940 bylo zastoupeno krásné pí
 Svobodní zednáři Chojnice, Polsko 1810–1819 ie přání vybudovat v Praze uni-
 Velkostatek Kostelec nad Černými lesy 1652–1701n, které měly být v Praze zří-
 Všeobecná dvorská komora Vídeň, Rakousko 1818–1835 arovny. V šedesátých
 letech 18. století získala Nová karolinská knihovna samostatné místnosti pro
Sbírky knih vybudované ve dvoře Karolina. Po přestěhování knih bylo zaháje-
 Sbírká archiválií 1564–1956kládání knih byly vyříděny duplikáty a povolen je-
 Sbírká fotografií [1905]– první známá veřejná aukce se konala 6. dubna 1768
 Sbírká J. A. Neumanna 1546–1909 knih Nové karolinské knihovny o duplikáty
 Sbírká opisů 1383–1925ihovny ve Vídni. *neobdobí první světové války*
 Sbírká patentů a nařízení 1528–1849ofesory a studenty všech fakult univerzity
 Sbírká razítek [1918]–[1960]adovalo žádné svolení. Již od roku 1706¹⁰ měla být
 Sbírká svatebních oznámení 1804–1944n publicum,¹¹ což se skutečně stalo, ale
 Sbírká úmrtních oznámení [1823]–[1947]nění a osamostatnění novokarolinské
 Sbírká Velká francouzská revoluce 1787–1804řské správy univerzity a její pod-
 Sbírká vyhlášek a oznámení – Vídeň 1848–1849 června 1764¹² podléhala přímo
 Sbírká výstřížků z tisku 1924–2004.

Dne 16. dubna 1768 povolila Marie Terezie pravidelný příspěvek potřebný na
Rodinné archiv nich prostředků. Nová karolinská knihovna tak přestala být zá-
 Rodinný archiv Veselých [1795]–1947 a stala se vlastně první státem financova-
 nou knihovnou v Čechách. Příznivé klima pro budování knihoven přispělo k rea-
Osobní fondy odaného 1. dubna 1768, aby u pražské univerzitní knihovny byla
 Beneš František Xaver Josef 1839–1887ezie již 23. dubna povolila příspěvek na
 Bruch-Sinn Caroline 1880–1903 [1939] 769, byla otevřena pro veřejnost, a to
 Cejpek Jiří, prof., PhDr., CSc. 1928–200410 do 12 hod. a od 16 do 17 hod. v létě
 Fleischner Jindřich, Ing. 1905–1922 měli k dispozici katalogy, v nichž si vyhle-
 Grégr Prokop 1902–1914tom si ji sami vzali ze skříně a policí, výpisů in-
 Hansgirk Karl Victor, von 1863–1870
 Hoeff-Huerta Martin, de 1617–1637
 Chyba Karel [1945]–[1986] písemnictví 305 svazků, Tobolka, c. d., s. 114; *Čtení v roce*
 Kleinschnitzová Flora, doc. PhDr. 1929–1946 aukční katalog, který byl k nahlédnutí u ve-
 Landsteiner Karl – Naaf Anton August – Rank Josef 1879–1904
 Ludwig Alfred 1856–1884 knihovny tvořila Šternberská knihovna, jejíž půlovinu odkázal uni-
 Máchová-Kostelecká Karla [1890]–1917 Václav Vojtěch Šternberk před svou smrtí v lednu
 Meissner Alfred, MUDr. [1872]–1885ernberská knihovna dostala až v roce 1726. *Čtení v roce*
 Neumann Jan Antonín 1862–19076 obsahující darovací listinu ze 16. prosince 1701 je uložen
 Pihertová Ludmila Viktorie, PhDr. 1913–1940hována Praha 1656–[1777], Spisy, inv. č. 4.
 Preissovi Jarmila a Jaroslav, JUDr. [1880]–1945zební přísahu Studijní komisi u českého
 Teuchert Karl 1816–1861ch se měl nadále obracet na hraběte Věžníka, předsedu guberniální
 Urbánková Emma, PhDr. [1909]–[1992]ihovny. Viz Tobolka, c. d., s. 116.
 Urmann Heinrich 1937–1944

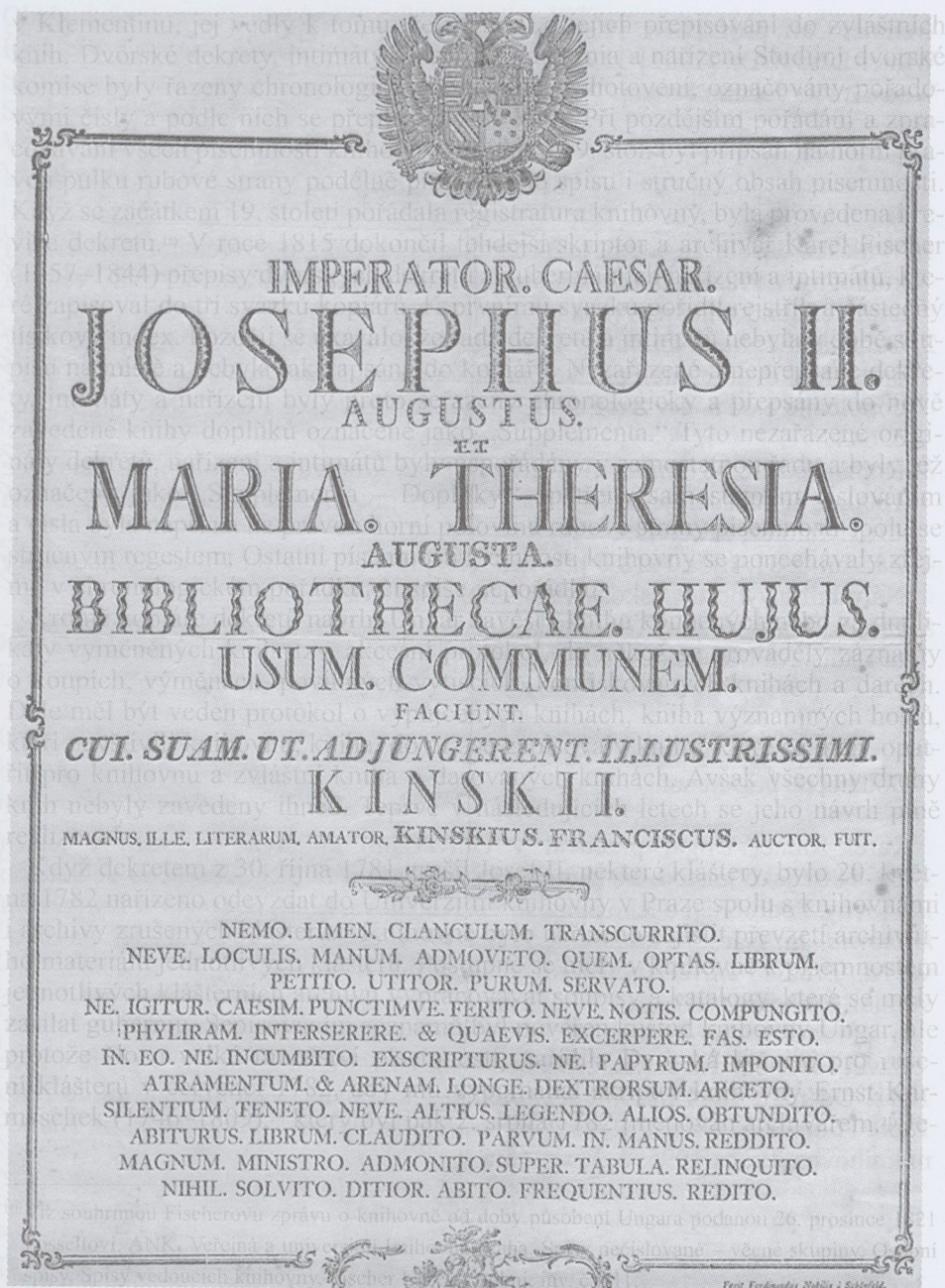
Wehmer Carl, prof. PhDr. 1924–1945itní knihovny tvořily knihovny Kinských.
 Winter Lev, JUDr. [1902]–[1933]ní rodová knihovna – Bibliotheca maior.¹⁰ Vě-
 Wunschwitz Johann Prokop Wilhelm 1753–1756lenové rodu Kinských – Fran-
 tišek Josef (1739–1805), František Ferdinand (1738–1806) a Filip Josef (1741
 –1827). K ní byla připojena 20. září 1777 osobní knihovna Františka Josefa Kin-
 ského – Bibliotheca minor.¹¹ V **Seznam příloh** František Josef Kinský univer-
 zitní knihovně i svoji vojenskou knihovnu – Bibliotheca militaris.¹² Při odevzdá-
 1. Vyhláška Josefa II. a Marie Terezie z roku 1777 o zveřejnění Univerzitní
 knihovny v Praze s uvedením pravidel pro chování uživatelů. ANK, Veřejná
 knihovna Praha (1522) 1777–1918, inv. č. 505.
 2. Oznámení ředitele knihovny Františka hraběte Věžníka z 10. listopadu 1782
 o otevření dvou čítáren pro veřejnost v pracovní dny kromě soboty od 10–12
 dopoledne a od 3–4 v zimě a od 3–5 hodin odpoledne v létě. ANK, VUK, inv.
 č. 644.
 3. Dopis vedoucího knihovny Karla Rafaela Ungara guberniu z 8. července
 1800, v němž sděluje, že Karmaschek byl jmenován archivářem od 2. srpna
 1782. Tamtéž, inv.č. 495.
 4. Záznam z 31. října 1918 o převzetí Veřejné a univerzitní knihovny do správy
 do Národního výboru Československého. ANK, VUK, inv. č. 405aly. Písemnosti
 5. Projekt hlavní čítárny (dnes hala služeb) z dvacátých let XX. století architek-
 po ta Ladislava Machoně. ANK, Mapy a plány [1782]– knihovny – bibliotékáře.
 Když v roce 1780 nastoupil do knihovny nový kustod Karel Rafael Ungar,
 (1743–1807) uvědomil si význam a potřebu dvorských dekretů a guberniálních
 nařízení pro práci knihovny. Jejich závažnost spolu s častým vyhledáváním pro
 sl **Dodatečně připojeno:**čnost, že je dostávali ředitelé knihovny, kteří nesídlili

– Karel Rafael Ungar pracoval v Univerzitní knihovně v Praze v letech
 1780–1807 jako kustod. Ve skutečnosti vykonával funkci odborného vedoucího
 knihovny. Podrobněji o jeho činnosti viz Kubátová, L.: *K. R. Ungar a Univerzitní
 knihovna*. In: Národní knihovna, Praha 1994, č. 3–4, s. 197 a n., též Pavlíko-
 vá, M.: *Pražská univerzitní knihovna za správy K. R. Ungara*. In: Ročenka Uni-
 verzitní knihovny v Praze 1957, Praha 1958, s. 21 a n.ím tehdejší moderní literaturu. Ze

starší literatury jsou zde uchovány jen ojediněle zajímavé tisky nebo knihy z oborů, o něž se zajímal.
 Pavel Josef Šafařík se stal zaměstnancem Univerzitní knihovny v Praze v roce
 1841. Od roku 1844 působil jako vedoucí knihovny a bibliotékář až do roku
 1860. Podrobněji viz Kubátová, L.: *Pavel Josef Šafařík – bibliotékář*. In: Národ-
 ní knihovna, Praha 1995, č. 5, s. 165 a n. výstroji, výcviku, o válečném umění, vojenských
 povinnostech a vojenské architektuře. Nalézají se zde však i knihy z oblasti matematiky, techniky, pa-
 měti vojevůdců, mapy a plány bitev.

¹⁰ Tento název byl platný až do roku 1887, kdy byl změněn na c. k. Veřejná a univerzitní knihovna.

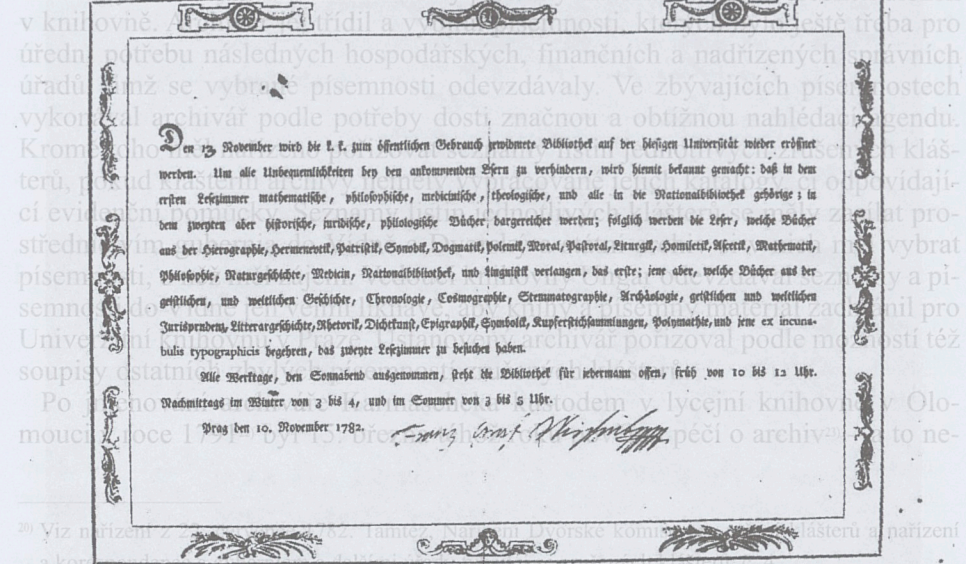
¹¹ Písemnosti prvního ředitele knihovny si Kinský po svém odchodu do Vídně odnesl s sebou a teprve
 později, pravděpodobně po jeho smrti, byly odevzdány zčásti svázané a zčásti volně složené zpět do
 knihovny. Viz dochované obaly. ANK, Kinský, Obaly, inv. č. 77–79.

9) Tamtéž, Spisy číslované (1769) 1778–1826. Dvorské dekrety a intimáty a nařízení zemského gubernia, č. 23.

Obr. 1

ho povinností bylo připravovat v archívech zrušených klášterů písemnosti k odvozu do univerzitní knihovny, převzít je a po převozu v knihovně ukládat, třídít a pořádat, aby mohly být potřebné písemnosti odevzdány příslušným úřadům. Ke zbývajícím písemnostem se postupovalo obdobně, avšak nebyly vyhotovovány seznamy, pokud nebyl materiál evidován původním katalogem, který byl v klášteře vyhotoveným i převzetí přímo ve zrušeném klášteře. Vzhledem k tomu, že knih a písemností bylo mnoho; byli do příslušných úřadů zapojeni všichni příslušníci klášterů.

10) Viz nařízení z 22. října 1782. Hanke, Archivní práce, s. 10. Nařízení zemského gubernia, č. 23. 11) Viz údaj v konceptu Ungarské gubernie z 8. července 1800. ANK: VÚK, inv. č. 495. Josef Ernst Karmaschek se narodil 11. ledna 1746 v Lomnici na Moravě a zemřel 20. února 1809 v Olomouci. Studoval v Olomouci, kde dosáhl hodnosti m. Obr. 2. V roce 1781 byl přijat do Univerzitní knihovny v Praze jako skriptor, záhy však byl pověřen jinými úkoly. Když byly v roce 1781 zrušeny některé kláštery a v roce 1782 bylo nařízeno odevzdat knihy a písemnosti zrušených klášterů do pražské univerzitní knihovny, byl jmenován archivářem a pověřen organizací převzetí knihoven a archívů těchto klášterů. Podílel se nejen na přebírání přímo v klášteřích a na ukládání převzatých knih a písemného materiálu v knihovně, ale i na výběru písemností pro následné potřeby úřadů i na vypracování seznamů přejetých písemností. V roce 1791 byl Karmaschek jmenován bibliotékařem Lyceální knihovny v Olomouci. Brzy po nástupu publikoval ze své činnosti Merkwürdigkeiten der k. k. Lyceumbibliothek in Olmütz. In: Allgemeines europäisches Journal. Brno 1794. 12) Po zrušení jezuitského řádu v roce 1773 nařídila Marie Terezie, aby knihovny zrušených jezuitských klášterů z Moravy byly shromážděny v knihovně bývalé koleje v Olomouci. V roce 1778 byl tento komplex přestěhován do Brna. V roce 1780 či 1782 se knihovna vrátila zpět do Olomouce. Bibliotékařem byl jmenován kustod Johann Alois Hanke z Hankensteinu. Jeho povinností bylo objet všechny knihovny zrušených moravských klášterů a označit použitelné knihy. Ty byly postupně převezeny do Olomouce. Převzal na 100 000 svazků knih, z nichž část byla odevzdána kněžskému semináři v Olomouci.

Erzherzoglich-k. k. Landesgubernium!

Handwritten text in German, including references to 'Subernial' and 'März 1891'.

Obr. 3 ANK, VUK Fischer Karel, Osobní, inv. č. 411.

z rozkazu Národního Výboru Československého.

V Praze dne 31. října 1918.

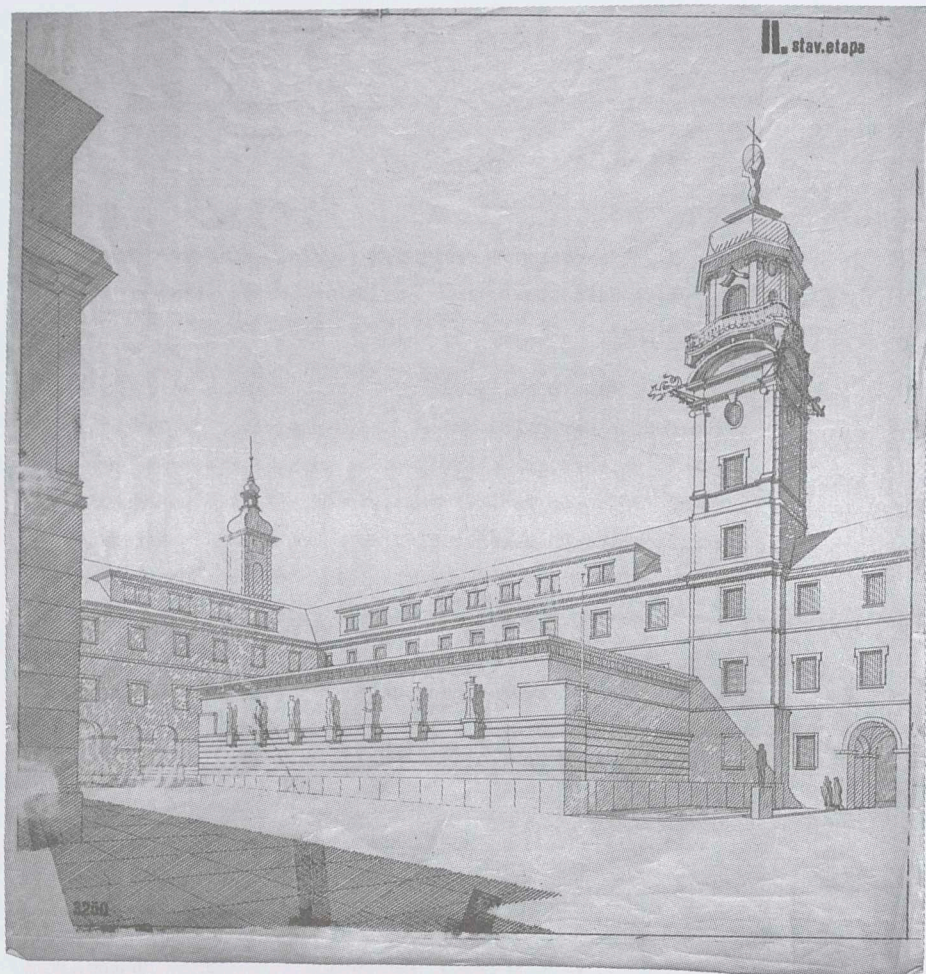
Převzetí univerzitní a veřejné knihovny v Praze do správy Národního výboru Československého jako prozatímní vlády.

Dne 10. hod. dop. převzal z rozkazu Národního Výboru člen Národního Výboru občan profesor dr. Otakar Brdínka univerzitní a veřejnou knihovnu v Praze do správy státní. Přítomný ředitel knihovny dr. Kukula a podepsaní úředníci knihovny složili slib do rukou delegáta Národního Výboru a ředitel dr. Kukula byl učiněn osobně odpovědným za stav knihovny, aby z ní nebylo nic seženo, což ústně bližší bylo vyvětleno. Za ředitele byla dána k ruce poradní komise, bez jejíž vědomí není možné v přechodné době nišeno v knihovně podniknouti ani co se týče nákupu, prodeje neb větších zásilek výpůjčních. V komisi jsou pánevé vrchní bibliotekář dr. Borecký, vrchní bibl. dr. Prusík a bibliotekář emer. Veškeré slušnosty knihovny složí slib do rukou ředitele v přítomnosti komise.

Skončeno a podepsáno.

Handwritten signatures and names of the library staff and representatives, including Dr. Kukula, Dr. Borecký, and Dr. Prusík.

Obr. 4

Obr. 5